

Τι μας έχουν διδάξει οι επιδημίες του AIDS και του Ebola για την αντιμετώπιση της πανδημίας της COVID-19

Μια ομάδα επιφανών ερευνητών, λοιμωξιολόγων και επιδημιολόγων, με μακρά πείρα στην πρόληψη και αντιμετώπιση του ιού HIV/AIDS, στην ανάπτυξη εμβόλιων και ειδικών θεραπειών, ορισμένοι εκ των οποίων έχουν επίσης εμπειρία με την επιδημία του ιού Έμπολα, καταθέτουν τις θέσεις και την εμπειρία τους σχετικά με την αντιμετώπιση της πανδημίας Covid-19. Οι Καθηγητές της Θεραπευτικής Κλινικής της Ιατρικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, **Ευστάθιος Καστρίτης** και **Θάνος Δημόπουλος** (Πρύτανης ΕΚΠΑ) συνοψίζουν αυτά τα δεδομένα.

Όπως αναφέρουν, πρώτα απ' όλα, αυτές οι επιδημίες μάς έχουν διδάξει ότι οι παρεμβάσεις πρέπει να βασίζονται σε στέρεα επιστημονικά δεδομένα. Όπως και στις πρώτες μέρες του AIDS, υπάρχει ακόμα αβεβαιότητα σχετικά με την επιδημιολογία, την κλινική παρουσίαση και τη φυσική ιστορία ενός νέου ιού όπως ο SARS-CoV-2. Η γνώση γύρω από τον SARS-CoV-2 εξελίσσεται γρήγορα, γεγονός που αυξάνει την πολυπλοκότητα της λήψης αποφάσεων, της επικοινωνίας και της ανάπτυξης και της διατήρησης της εμπιστοσύνης του κοινού.

Η επιδημία του AIDS έχει διδάξει την σημασία της ενεργού συμμετοχής του κοινού, ειδικά των ομάδων εκείνων που επηρεάζονται περισσότερο, στο σχεδιασμό και την εφαρμογή της έρευνας και της λήψης των αναγκαίων μέτρων. Τόσο η επιδημία του AIDS όσο και του Έμπολα έχουν δείξει ότι απαιτείται ακριβής και έγκαιρη πληροφόρηση σε τοπικό επίπεδο ώστε να γίνουν αποτελεσματικότερες και προσαρμοσμένες παρεμβάσεις. Οι συγγραφείς μάλιστα προτείνουν το σύνθημα «Γνωρίστε την επιδημία σας».

Η επιδημία της Covid-19 παρουσιάζει νέες προκλήσεις: η επιδημιολογία ενός πανδημικού αναπνευστικού ιού αλλάζει γρήγορα και η ανταπόκριση θα πρέπει να είναι άμεση και με λήψη ευέλικτων αποφάσεων. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει ανοσία και δεν έχουμε αποτελεσματικές θεραπείες, η ανταπόκριση στην πανδημία απαιτεί την αλλαγή συμπεριφοράς σε μεγάλη κλίμακα, με την εφαρμογή συμπεριφορών και μέτρων κοινωνικής απόστασης και της εκτεταμένης χρήσης μάσκας, οι οποίες προτάθηκαν γρήγορα αλλά υπό συνθήκες επείγουσα ανάγκης. Αυτά τα μέτρα θα μπορούσαν να είχαν μεγαλύτερο αντίκτυπο, εάν είχαν υιοθετηθεί νωρίτερα και ευρύτερα, όμως η ταχεία δράση απαιτεί την εμπιστοσύνη και την συμμετοχή του κοινού. Υπάρχουν επιτυχημένα παραδείγματα παρεμβάσεων κατά της Covid-19, όπως το Χονγκ Κονγκ, το οποίο έχει πολύ μεγαλύτερη πληθυσμιακή πυκνότητα από την πόλη της Νέας Υόρκης, είχε λιγότερους από 100 θανάτους που σχετίζονται με την Covid, χάρη εν μέρει στην ταχεία και εκτεταμένη υιοθέτηση της χρήσης μάσκας, και της εκτεταμένης χρήσης διαγνωστικών τεστ. Η Γερμανία εφάρμοσε εκτεταμένα τα διαγνωστικά τεστ για την Covid-19 σε συνδυασμό με την εφαρμογή μέτρων σε τοπικό επίπεδο και ισχυρή κεντρική εθνική καθοδήγηση. Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι παρεμβάσεις σε ατομικό και κοινοτικό επίπεδο απαίτησαν σημαντικές θυσίες που είχαν σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις. Οι συγγραφείς όμως δηλώνουν μάλλον απογοητευμένοι από την αντίδραση στις ΗΠΑ, όπου αναφέρουν ότι η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων, παρεμποδίστηκε από την άρνηση, τα λάθη, τις καθυστερήσεις στην κλιμάκωση των διαγνωστικών τεστ, τα αντιφατικά μηνύματα και την

πολιτικοποίηση των παρεμβάσεων στη δημόσια υγεία. Κατά συνέπεια, η μετάδοση εντός της κοινότητας αυξήθηκε δυσανάλογα σε πολλές περιοχές των ΗΠΑ.

Οι συγγραφείς τονίζουν ότι αυτή η πανδημία δίνει μια ευκαιρία για να χτιστούν γέφυρες μεταξύ των επιστημόνων και του κοινού, όμως, όπως αναφέρουν, η εμπιστοσύνη πρέπει να κερδίζεται. Η εμπειρία με το AIDS έδειξε ότι η συνεργασία επιστημόνων-κοινότητας είναι εφικτή και βελτιώνει τελικά και την αποτελεσματικότητα της επιστήμης: οι ομάδες που αγωνίστηκαν για την αντιμετώπιση της πανδημίας του AIDS πίεσαν τους επιστήμονες να ενεργήσουν πιο γρήγορα, με διαφάνεια και να ενημερώνουν με σαφήνεια σχετικά με τις επιστημονικές έρευνες και παρεμβάσεις. Το αποτέλεσμα ήταν τα βραχύτερα χρονοδιαγράμματα για επιστημονική έρευνα και ταχύτερη εφαρμογή αποτελεσματικών παρεμβάσεων. Οι συγγραφείς τονίζουν τον ρόλο του Δρ Anthony Fauci, διευθυντή του Εθνικού Ινστιτούτου Αλλεργίας και Λοιμωδών Νοσημάτων των ΗΠΑ, που παρείχε ένα εξαιρετικό μοντέλο για την επικοινωνία, με προθυμία να ακούσει τις ανησυχίες του κοινού σχετικά με την έρευνα για το AIDS και που ήταν καθοριστικής σημασίας για τη συμβουλευτική και συνεργατική κλινική έρευνα. Ο Δρ Anthony Fauci είναι ένα από τα πρόσωπα στο επίκεντρο της σημερινής πανδημίας στις ΗΠΑ.

Η αντιμετώπιση του Έμπολα, έδειξε ότι σημαντικές επενδύσεις και προσαρμογές στην εκπαίδευση της κοινότητας και η κοινωνική ευαισθητοποίηση μπόρεσαν να αντιμετωπίσουν μύθους σχετικά με τον Έμπολα, να ενθαρρύνουν και να επιτύχουν υψηλή συμμετοχή σε δοκιμές εμβολίων, παρά την εκτεταμένη δυσπιστία απέναντι στην κυβέρνηση, τον αλφαριθμητισμό, τον κοινωνικό στιγματισμό που σχετίζεται με τον Έμπολα και τις φτωχές υποδομές υγείας στις πληγείσες κοινότητες. Αντίστοιχα, με την Covid-19, η συμμετοχή του κοινού θα πρέπει να γίνει σε ακόμη μεγαλύτερη κλίμακα και να καθοδηγείται από αξιόπιστους επιστήμονες και ειδικούς στη δημόσια υγεία.

Οι επιστήμονες και οι επαγγελματίες δημόσιας υγείας, θα πρέπει να κάνουν σαφή την ανάγκη για καλά σχεδιασμένη έρευνα, αυστηρή παρακολούθηση και καλά σχεδιασμένες κλινικές δοκιμές για τον εντοπισμό ασφαλών και αποτελεσματικών παρεμβάσεων, για την προφύλαξη πριν και μετά την έκθεση στο ιό, ειδικές θεραπείες και εμβόλια. Απαιτούνται αντικειμενικοί δείκτες ανταπόκρισης για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας, ενώ θα πρέπει να αξιολογούνται και μετρήσεις που αφορούν την διασποράς του SARS-CoV-2 ως μέτρου μολυσματικότητας. Δεδομένης της πληθώρας των κλινικών δοκιμών που αφορούν σε θεραπείες και σε εμβόλια, χρειάζονται πολλές δεκάδες χιλιάδες συμμετέχοντες στις κλινικές μελέτες. Οι συγγραφείς τονίζουν ότι είναι απαραίτητη η συμμετοχή περισσότερων ατόμων από μειονότητες των ΗΠΑ, οι οποίες πλήττονται και περισσότερο από την πανδημία ενώ εμφανίζουν και χειρότερη έκβαση. Όπως αναφέρουν απαιτείται η συμμετοχή όλων για την αντιμετώπιση της δυσπιστίας απέναντι στην έρευνα και της απροθυμίας συμμετοχής σε κλινικές δοκιμές. Οι πάροχοι υγειονομικής περίθαλψης, οι επιστήμονες, οι ηγέτες και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα πρέπει να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή.

Οι συγγραφείς αναφέρουν ότι με την Covid-19, οι επιστήμονες έχουν αποκτήσει την προσοχή του κοινού, και τώρα θα πρέπει να κερδίσουν την εμπιστοσύνη του, εργαζόμενοι αποτελεσματικά, και επικοινωνώντας με σαφήνεια τη λογική, τις μεθόδους και τα αποτελέσματά των ερευνών. Αναφέρουν λοιπόν ότι είναι καθήκον των επιστημόνων να

αποφύγουν να υποστηρίζουν μη αποδεδειγμένες παρεμβάσεις, να εκφράζουν γνώμες χωρίς ισχυρά δεδομένα ή να κάνουν ανακοινώσεις με βάση προκαταρκτικά δεδομένα από μικρές μελέτες, που στη συνέχεια συλλέγονται και αναπαράγονται ανεξέλεγκτα από τα μέσα ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης.

Η καταπολέμηση του AIDS ανέδειξε την ανάγκη του συνδυασμού παρεμβάσεων για τη μείωση των νέων μολύνσεων και αποκάλυψε το ψευτοδίλημμα μεταξύ θεραπείας και πρόληψης. Η θεραπεία του AIDS έχει το σημαντικό όφελος της πρόληψης και της μετάδοσης του ιού μέσω της καταστολής του. Αρχικά, οι προσπάθειες για την πρόληψη της μόλυνσης από τον HIV επικεντρώθηκαν σε συμπεριφορικές παρεμβάσεις, όμως τώρα έχουμε περισσότερα από 30 αντιρετροϊκά φάρμακα. Ούτε αυτές οι θεραπείες ούτε η προφύλαξη από την μετάδοση του ιού HIV θα υπήρχαν αν η έρευνα είχε σταματήσει μετά τις αρχικές μελέτες. Η επένδυση σε φάρμακα για τον ιό HIV έχει ελαττώσει τις νέες λοιμώξεις, προσφέρει καλύτερη ποιότητα ζωής για τα άτομα με HIV και έχει ελαττώσει σημαντικά την θνησιμότητα, παρά την έλλειψη εμβολίου.

Χρειάζονται πολλαπλές στρατηγικές για την πρόληψη και τη θεραπεία της Covid-19, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων για την αποφυγή έκθεσης, μέτρων για προφύλαξη μετά την έκθεση και εμβολίων. Όπως και το AIDS, η Covid-19 θα συνεχίσει να απαιτεί μη φαρμακολογικές στρατηγικές για τη δημόσια υγεία, ακόμη και μετά την ανάπτυξη μερικώς αποτελεσματικού φαρμάκου ή εμβολίου. Η εξέταση της δραστηριότητας ήδη γνωστών φαρμάκων στην αντιμετώπιση της Covid-19, πρέπει να βασιστεί στην πιθανή δραστηριότητα τους κατά του SARS-CoV-2 και σε σχέση με τα διαθέσιμα δεδομένα για την ασφάλεια τους. Για παράδειγμα, το remdesivir αξιολογήθηκε αρχικά για τον Έμπολα και έδειξε μερική αποτελεσματικότητα για μέτρια έως σοβαρή λοίμωξη Covid-19. Δεδομένα από in vitro μελέτες οδήγησαν στην επιλογή της υδροξυχλωροκίνης και της χλωροκίνης ως υποψηφίων φαρμάκων για την προφύλαξη και την αντιμετώπιση μετά από έκθεση στον ιό αλλά και για θεραπεία για την Covid-19, έλαβαν πολιτική υποστήριξη, μπήκαν στο επίκεντρο της προσοχής στα μέσα ενημέρωσης και είχαν σαν αποτέλεσμα αυξημένες προσδοκίες και πολλές παρανοήσεις. Οι πρώτες κλινικές δοκιμές, ωστόσο, ήταν μικρές και κακά σχεδιασμένες, και τα αποτελέσματα έλαβαν δυσανάλογη προσοχή στα μέσα ενημέρωσης. Το πρόβλημα επιδεινώθηκε από τη δημοσίευση και την επακόλουθη ανάκληση μιας μελέτης που δείχνει πιθανή βλάβη ή έλλειψη ωφέλειας από την υδροξυχλωροκίνη, που οδήγησε σε περαιτέρω σύγχυση και υπονόμηση της εμπιστοσύνης στην επιστήμη. Επομένως, η προτεραιότητα της επιστημονικής κοινότητας, πρέπει να είναι η επιδίωξη στρατηγικών που βασίζονται σε στέρεες υποθέσεις και με βάση ισχυρά δεδομένα. Οι κλινικές δοκιμές πρέπει να συντονίζονται και να διεξάγονται αυστηρά, και τα αποτελέσματα πρέπει να εξετάζονται και να ερμηνεύονται με σαφήνεια και αντικειμενικότητα. Θα πρέπει το κοινό να κατανοήσει ότι η διαδικασία ανακάλυψης δεν είναι γραμμική.

Οι παρεμβάσεις σχετικά με τον έλεγχο, την χρήση μάσκας, την καραντίνα και τη χρήση προληπτικών ή θεραπευτικών παρεμβάσεων έχουν κοινωνικές και συμπεριφορικές συνιστώσες. Οι επιστημονικές προσπάθειες και οι παρεμβάσεις δημόσιας υγείας απαιτούν επομένως συμμετοχή πολλών ενδιαφερομένων και ειδικών. Οι συγγραφείς καταλήγουν ότι θα πρέπει να οικοδομηθεί και να διατηρηθεί η εμπιστοσύνη του κοινού, μέσω ειλικρινούς

επικοινωνίας για την εξελισσόμενη κατανόησή μας όσον αφορά αυτήν την απειλητική για τη ζωή ασθένεια.